

Bože słowo za nas

Płaći to jenož israelskemu ludej?

W Starym zakonju čitamy, zo su profeca israelski lud husto warnowali. Woni šwikachu wosebje sebičnosť a zacpěwanje Božej wole. Profeca na to pokazachu, zo tajke zadžerženje do zahuby wjedže. W lěće 586 do Chrystusa potom katastrofa na Israel přińdže. Woni zhubichu swoju samostatnosť a wulki džěl luda so do Babylonskeje deportowaše. Tam woni jako nućeni džělaćerjo w cuzej wokolinje, z cuzej kulturu a wobdaći wot cuzej wěry žiworjachu. W swojej zrudobje njewidžachu žanu nadžiju na polěpšenje swójeho položnja. A dokelž mēnjachu, zo Bóh mjelči, skoro zadwělowachu.

Ale Bóh njemjelčeše. Wón pōsła zaso profetu, kotryž

měješe ludej nadžiju zbudzić a jemu přichod pokazać. Profet namotwješe k sćerpności a nadžiji. Wón praji: Bóh njemjelči, ale wón je kōždemu hnadny, kiž so jemu dowěri.

Wjac hač 50 lět dyrbjachu Israelića w Babylonskej wutrac, prjedy hač so jim dowoli, so zaso do Jeruzalema wróćić a templ zaso natwaric. Ale što jich w starej domiznje wočakowaše! Měščanske murje, twarjenja a samo templ běchu same rozwaliny. Wjele džěla na domoj so wróćacych čakaše a sebi wulke napinanje žadaše. Zo by so tute hoberske džělo poradžilo, dyrbjachu wšitcy sobu džělać, njehladajo na wosobu.

W tutej situaciiji praji pro-

feta (Jez. 57,18–19): Bóh praji: Ja pohladach na puće mojeho luda. Ja chcu jón hojic a jich přewodźec a zaso troštować; a jeho žarowacym dam chwalbu do hubow.

Z tym profeta praji: Wašu sebičnosť a waše zacpěwanje Božej wole, kotrejž stej was do Babylona přinjesloj, njesměće zabyć. Njemóžeće tak činić, jako by nětko zaso wšitko w porjadku byto. Bóh pohladny na puće swójeho luda. A tam běše wjele, štož po Božej woli njeběše: njesprawnosť, znjewužiwanje mocy, njerozum a pobrachowaca lubosc k blišemu. To wšo Bóh widžeše. A tola so wot swójeho luda njewotwobroći, hdyž so zaso na prawy puć, to rěka na Boži puć, poda.

Bóh widži puće, po kotrychž jeho lud kroči. Wón tež widžeše, što so při znowanatarjenju Jeruzalema stawaše: Někotři, kiž běchu z cuzej mocu hromadže džělać, běchu zbohatnyli, dokelž dachu druhich za sebe džělać, bjez teho, zo bychu jim za to sprawnje zaplaćili.

A nimo tutych bohatych běše wulka syła tych, kiž ničo njemějachu a so zadožic dyrbjachu, zo bychu swójbu zežiwić móhli. Profeca přeco zaso w Božim nadawku tute wobstejnosće kritizowachu. Woni šwikachu socialnu njesprawnosť a pobrachowacu solidarnosť w nowej Jeruzalemskej towaršnosći. Woni pokazachu na to, zo sebičnosť bohatych za sobu čehnje chudobu a njespokojnosť druhich. Profeca pak tež prajachu, zo to tak njewostanje. Bóh njehlada jenož na puće swójeho luda, ale wón chce swój lud tež hojic a přewodźec, to rěka: na prawy puć wjesć.

To so stanje přez to, zo Bóh nam wodawanje a měř poskići. A tych, kotřiž maja so w žiwjenju wosebje čězko, chce wón troštować a jim nadžiju dać. Za to Bóh čłowjekow trjeba, kiž su sami wot njeho trošt a wobarnowanje nazhonili a so nětko za sprawnosć zasadžuja. Tući potom tež Boha chwala.

To profeta tym připowědaše, kiž běchu so z Babylona domoj wróćili. Ale to tež nam płaći, kotřiž smy w cyle druhim položnju: Bóh chce wšitkim pomhać. Wón čini to přez tych, kiž k njemu slujeja. Potajkim tež přez nas.

S. ALBERT

Woltarnišćo w Poršicach ze serbskim paramentom z lěta 1870. Wosada sej serbske woltarne wodžěće waži a da je tuchwilu ponowić.

Foto: C. Lux

Cyrkwinske lěto a barbne přikrywy

Wěš, z čim stej wołtar a klětka w cyrkwi wudobjenej? Zawěsće tebi hnydom swěčki, kříž a kwětki do myslu přińdu. Sy pak tež hižo dźiwne přikrywy tam widžał/a? Mjenujemy je paramenty. Wone pomhaja nam wotběh cyrkwinskeho lěta zrozumić.

Z 1. adwentom so cyrkwinske lěto započina. Přihotujemy so na hody, na narod Jezusa. Skónči so ze smjertnej njedzeli. Zawěsće znaješ tu tón džeň. Ludžo du na kěrchow a spominaja na zemřetých. Cyrkwinske lěto předstaji nam přeco zaso žiwjenje Jezusa a paramenty nam to

přez swoje měnjace barby zwobraznjeja.

Spočatk cyrkwinskeho lěta, potajkim w adwence, su paramenty **fijałkojte**. To je barba pokuty a pokazuje na to, zo so na wulki swjedžeň přihotujemy.

K hodam, jutram a Božemu spěču su **běle**, dokelž su to wjesole swjedženje. Běla je barba swěcy a wjesela. A swjećić je tola přeco wjesola naležnosť, myslu jenož na swoje narodniny!

Čerwjeny parament wuhladamy swjatki a na reformaciskim dnju, 31. oktobra. To je barba swjatkowneho

wohenja. „Boži woheň“ ma našim myslam nowy zapal a mocy dać.

W času, hdyž na čerpjenje a wumřće Jezusa spominamy, wužiwaja so **čorne** paramenty, přetož je to barba zrudoby.

Zbytk lěta pyša **zelene** paramenty cyrkej. Dopominaja nas na schadžacy wusyw. W přenjesenym zmysle to rěka, zo so Bóh wo nas stara

kaž zahrodnik wo swoje rostlinki.

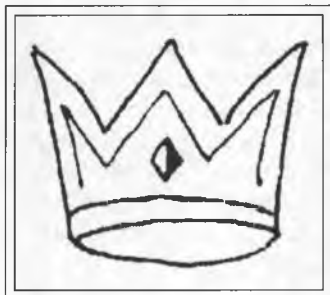
Husto su paramenty přidatnje wušiwane. Z wobrazami so porjeńša a nam wotpowědny wotrězk cyrkwinskeho lěta hišće bliže wopisaja. Tak pokazatej černjowa króna a kříž na čerpjenje Jezusa a stej tuž na čornych paramentach widžeć. Abo tódž na žolmach powěda wo wosadže, kiž z Jezusom přeco wěsće jědže, kaž tódž, kiž bjez wichora měrnje do přistawa dojedže. Zawěsće dalše tajke wobrazy znaješ.

Bórže započina so nowe cyrkwinske lěto a z pomocu paramentow a wušiwanow móžeš nětkle přeco derje slědować, kotry wotrězk runje swjećimy.

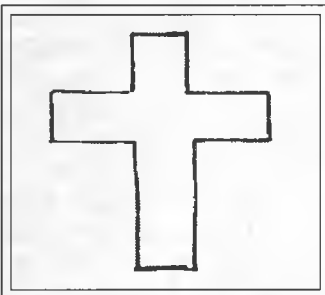
Text a rys.: JADWIGA

Kotre barby maja paramenty k slědowacym swjedženjam? Wumoluj!

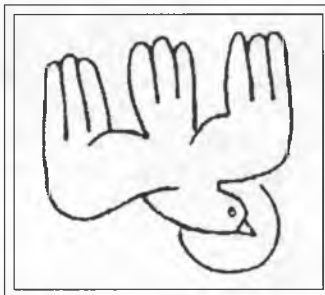
HODY

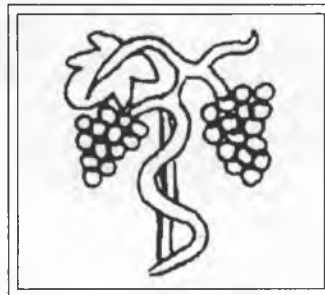
ĆICHI PJATK

SWJATKI

KERMUŠA

Jürgen Maćij mytowany

Na swjedženskim zarjadowanju w kapalce swj. Hany w Zhorjelcu spožči so 14. oktobra Budyskemu fotografikarkej Jürgenej Maćijej Wuměłstwowe myto Hornjeje Łužicy 2000. Z wuznamjenjenjom připózna so wysoka wuměłska hódnota jeho zapodatych fotografijow kaž tež jeho cyłkowneho dotalnego fotografiskeho dźěła, w kotrymž předstaja předewšěm krajinu a ludźi dwurěčneje Łužicy. Gratulujemy Jürgenej Maćijej, kotrehož fota husto tež Pomhaj Bóh wobohaćeja, k wysokemu wuznamjenjenju. **T.M.**

Mjez mytowanymi wobrazami stej tutej „Susodce“, fotografowanej wot Jürgen Maćija 1999 w Čisku.

Mato Kosyk

Raz bužo měř

Łopjenka wětš wotmawa,
bomow kšasnosť zebleka;
list jo sprěty na zemi,
jogo pyšnosť woblēži;
čłowjek, tež raz k měru zoš.

Kwětk na polu wotpada,
strusk se k zemi psichyla,
lěc ma woń nejsłodšejšu
aby lěc nejpgroznjejšu.
Čłowjek, tež raz k měru zoš.

Čłowjek, tež raz k měru zoš,
mucnej wocy zacynjoš;
tužyca a wjasele,
w rowje bžo wšo zabyte,
čłowjek, gaž raz k měru zoš.

Mato Kosyk, we Wjerbnje rodzeny Delnjoserb, zemře před 60 lětami, dnja 22. nowembra 1940, jako farar na wuměnk w Americ.

„Socialistiske nalěčo“ 1960 we Łužicy a serbscy fararjo

W juniju 1960 swjećeše so w NDR oficialnje wuspěšne zakončjenje kolektiwizacije ratarstwa. Runočasnje skónči so jedna z najwobšěrnišich politiskich kampanjow w stawiznach NDR. Nimale 90 procentow burow-jednotliwcow bě do prodrustwow zastupiło.

Kolektiwizacija ratarstwa sta so hižo 1952 z centralnym ideologiskim žadanjom wodzacych politiskich kruhow wokoło Waltera Ulbrichta. Wulkomyslna politiska a ekonomiska podpěra za prodrustwa wjazaše so z represalijemi přećiwo buram-jednotlicam, wosebje wulkoburam. To wšitko přinošowaše k najpatej nutřkopolitiskiej situaciji, kajkaž knježeše w NDR na spočatku polstatych lět. Kriza docpě wokoło dnja 17. junija 1953 swój wjeršk. We wjele městach cyłego kraja (tež w Zhorjelcu, Niskej a Budyšinje) so přećiwo stalinistiskemu systemej Ulbrichta demonstrowaše. Tež z wjeskow rozprawjachu sobudželačerjo statnjeje bjezstrašnosće wo njeměrach. Mjez druhim registrowachu w juniju 1953 „wobšěrne žlokańcy burow a ratarskich dželačerjow, kiž swječachu hižo powalenje komunistiskeho knjejestwa abo připiwachu Adenauerej“. W dalšej rozprawje wo Budyskim wokrjesu citowachu mjez druhim agresiwne wuprajenje šewca z Barta, kotryž hrožeše samo policiji: „Wir schlagen euch in Rackel und Baruth genauso zusammen wie den dicken Polizisten in Rodewitz, den haben wir halb tot geschlagen. Der nächste 17. Juni findet auf dem Lande statt. Wir zeigen euch noch einmal ein Niesky und ein Görlitz, kommt runter in die Heide, ihr Angsthasen.“

Po 17. juniju 1953 změrowa so situacija w NDR, dokelž wjedžeše wjednistwo SED nětko liberalnišu politi-

Serbske burowki na cyrkwiskim dnju

Foto: G. Wirth

ku. Na tutym zakładze móžachu burja-jednotliwcy swobodnje hospodarić, mjeztym zo so prodrustwa špatnje wuwachu. Ale wot lěta 1959 wuda so w NDR znowa slogan „socialistiskeho wuwica na kraju“.

W nalěću 1960 dóndže k najsylnej kampaniji w stawiznach NDR. W každym wokrjesu zasadžowachu so wabjerjo z najwšelakorišich stronow, institucijow a zawodow, zo bychu burow wo lěpšinach zastupa do prodrustwa přeswědčili. Ale wjetšina ratarjow so hač do kónca přećiwo statnej politice wobaraše. Spječowachu so we hlownym pasiwne. Někotři pak zhotowichu anonymne listy z argumentami přećiwo prodrustwam abo wobškodžichu transparenty, kotrež wabjachu za LPG. Hdys a hdys rozdželaču so samo lětaki. We Wojerowskim wokrjesu bě w nalěću 1960 na př. slědowacy ilegalny wuwěšk znaty: „Antikomunisten, Wenden und Deutsche, Katholiken und Protestanten, Frauen und Männer, alt und jung gehen Hand in Hand.“

Runje w nalěću lěta 1960 pisaše so w zapadoněmskich nowinach husto wo podawkach na wjeskach we wuchodnej Němskej. Při tym naspomnichu so hdys a hdys Łužica a Serbja, kaž w slědowacym nastawku nowiny „Westfälische Rundschau“ z junija 1960: „Die SED hat keine rechte Freude an der Lausitz. Ihre ersten schüchternen Kollektivierungsversuche dort scheiterten bereits vor fünf Jahren an dem zähen Widerstand der sorbischen Bauern, ihre atheistischen

Stoßtrupunternehmen blieben ohne Eindruck auf die sehr religiös eingestellten Sorben. Während des Juni-Aufstandes 1953 kam es auch in der Lausitz zu besonders heftigen Zusammenstößen mit Ulbrichts Miliz. ... Das bekam sie erneut zu spüren, als sie jetzt ihre Agitatoren in die Dörfer der Lausitz schickte, wo es bei der Zwangskollektivierung zu Zwischenfällen kam wie sonst nirgendwo in Mitteldeutschland. Doch all dieser Widerstand hat nichts genutzt, denn auch für die Bezirke Dresden und Cott-

bus liegt eine Erfolgsmeldung vor.“

Nic jenož w zapadnych nowinach, ale tež w tajnych rozprawach statnjeje bjezstrašnosće twjerdžeše so, zo so serbscy křesćanscy burja wosebje zasakle wobarachu socialistiskemu hospodarjenju. Wina na tym běchu po měnjenju stronkich analytikarjow w přnim rjedže fararjo, dokelž předowachu přećiwo socializmej. Wudžěta so tuž wosebje akta wo stejšču lužiskich ewangelskich a katolskich fararjow k socialistiskemu wuwicu w NDR. Runje w nalěću 1960 rozprawjachu instancy wobšěrje wo diskusiji w cyrkwjach. Tak zhotowi tež Serbski zarjad wjacestronsku rozpravu wo Serbskim ewangelskim cyrkwiskim dnju 23. junija 1960 w Minakale a tamnišej diskusiji wo ratarskim wuwicu. Zajim na cyrkwiskim dnju bě po rozprawje zarjada njewšědnje wulki. Cyrkej bě z 500 ludźimi přepjelnjena, cyły rjad wěriwych dyrbyeše stać. Džěl žonow, wosebje ze Slepjanskich a Wojerowskich kónčin, bě w narodnej drasće přichwatał. Jako wosebje „negatiwneho propagatora“ na cyrkwiskim dnju wuzběhowaše rozprawnik serbskeho superintendenta Gerharda Wirtha. Wón staji socializaciju ratarstwa do srjedžišća swjeho předo-↔

Rozpadowace Wjelic kubło we Wadecach

Foto: T. Malinkowa

wanja a rysowaše to jako wulku njeprawdu napřečo buram. Socialistiske wuwice wjedže po jeho měnjenju k ideelnemu wocuzbnjenju ratarjow a pola Serbow k wohroženju wužiwanja serbskeje rěče. Přispomni so jako problem, zo je Wirth wuběrný

Něhdy na žnjach

Foto: G. Wirth

retorikar, kotryž zamóže ludźi zahorić.

Na serbskich wjeskach so 1960 sylnje diskutowaše, hač je hišće móžno być ze sobustawom Domowiny. Husto žadachu sej serbscy burja w anonymnych listach wotstup předsydy Domowiny Kurta Krjeńca a cyłeho předsyd-

stwa, „dokelž su Serbstwo přeradžili“. Předsyda Domowiny zaso nadběhowaše serbskich fararjow, dokelž běchu woni ze swojimi předowanjami ratarjow „k antisocialistiskim akcijam“ naščuwal. Nimo ewangelskich kriticizowachu so wězo tež katolscy fararjo, kiž tohorunja předowachu přečiwo kolektiwizaciji ratarstwa. W někotrych katolskich wosadach žadachu sej burja při zastupje do LPG, zo njetrjebali so jich džěci na młodžinskej swjećbje wobdžělić a zo by stat dowolił w serbskich šulach křiže a dalše křescánske symbole. Nimo toho mějachu w někotrych serbskich katolskich wjeskach prodrustwa za socialistiski čas njewšedne mjena. Tak přesadźichu burja w Radworju za swoje drustwo mjeno „Bóh škitaj nas“ a w susodnym Bronju „Bóh z nami“. Statnym instancam pak so po krótkim času poradzi, tute pomjenowanja změnić.

Njedziwajcy sylnych burjskich protestow docpě SED w kampaniji „socialistiskeho nalěca“ přetworjenje priwatneho ratarstwa do LPG. Tež hdyž burja 1960 bjez přeswědčenja a mjenje abo bóle pod čišćom do prodrustwow

zastupichu, mějachu bórzy cyty rjad lěpšinow. Wosebje młodžina njebě wjace w tej měrje na staršiski statok wjazana. Tohorunja na socialnym polu so situacija bórzy polěpši. Sobustawy LPG dóstawachu přeni raz dowol, zapłaćene nadhodžiny, džěćacy a chorobny pjenjez atd.

Wot 1964 sem so stabilizowaše ekonomiske položenje wulkeje wjetšiny LPGow. Wosebje přez wužiwanje techniki so dobytki spěšnje stopnjowachu. Pod tutymi wuměnjenjami akceptowachu ratarjo džeń a bóle nowe wašnje hospodarjenja.

DR. EDMUND PJECH

Z rozprawy Serbskeho zarjada za CK SED w Berlinje wo Serbskim ewangelskim cyrkwiniskim dnju w Minakale 23. junija 1960

Teilnahme am Festgottesdienst von 9.30 bis 11.45 Uhr:

Die Kirche war bis auf den letzten Platz besetzt, so daß zu spät kommende Christen stehen mußten. Es waren ca. 400–500 Menschen aus allen sorbischen evangelischen Gebieten dort. Wir sahen Sorbinnen in Schleifer und Hoyerswerdaer Trachten. ...

Als letzter sprach Superintendent Wirth. Er ging ohne Umschweife sofort auf die „Sozialisierung der Landwirtschaft“ ein, als ein brennendes Problem, das alle anwesenden Christen, da sie ja größtenteils aus der Landwirtschaft kommen, so ungeheuer beschäftigt. Wirth führte ungefähr aus, daß man ihnen alles genommen hat, aber das größte Gut, den Glauben, kann man ihnen nicht nehmen, obwohl sie überall, wo sie treu in ihrem Glauben auftreten, angegriffen und verspottet werden, denn sie leben in einem Staate, der gegen die Kirche ist. Das Schlimmste jedoch, was sie erleben mußten, ist die Sozialisierung der Landwirtschaft. Er sprach offen aus, daß wohl kaum in einer Familie in den schlimmsten Kriegstagen so viel Tränen vergossen wurden wie in den Tagen der Sozialisierung. Auch bei ihm waren die Umgestalter, um von ihm eine Stellungnahme zu bekommen. Leider konnte er als gottgläubiger Mensch auch diesen keine andere Stellungnahme geben. Da jedoch heute alles Alte, was uns so ans Herz gewachsen ist, vom Neuen überholt wird und wir nichts dagegen tun können, müssen wir ausharren. Die Kirche war durch ein einziges Schluchzen erschüttert. Er erwähnte auch, daß das sorbische Gotteswort aus den Schriften verdrängt wird.

Serbski zwón w Taura

Hdyž so loni w Taura pola Kamjenicy přihotowachu na wosadny swjedžen pod heslom „Zwony zwonja“, zwěsćichu, zo ma jedyn ze zwonow dwurěčny napis. Na přednjeje stronje stejitej němskej hronje: „DEN MENSCHEN EIN WOHLGEGALLEN“ a „LASSET / DIE KINDLEIN ZU MIR KOMMEN / MARK. 10.14.“ Napis na zadnjeje stronje w Taura nichtó wučitać njezamó. Z hóčkami a smužkami na pismikach pak zdaše so być słowjanski. Tuskachu na pólsćinu abo čěšćinu. Hdyž so woboje jako njeprawe wopokaza, dóstachu pokiw, zo móhlo so wo serb-

šćinu jednać. Pokiw bě prawy. Na zwonje je čitać: „TY WUSŁYŠIŠ PRÓSTWU / TEHODLA PŘIKHADŹA WŠO ČĚŁO K TEBI / PSL. 65.3“. Přez dalše slědženja so wuswětli, zo bě zwón před polsta lětami z Łužicy sem přišoł. W léce 1949 bě jón Tauraska wosada za 4 000 hriwnow wot Chwaćanskeje kupiła. Nakup bě posředkowała zwonyljerska firma Schilling & Söhne.

W Taura wužiwa so serbski zwón jako srjedžny, w Chwaćicach bě wón był tón mały. Wón pochadza z lěta 1922. Tehdy bě sej dała Chwaćanska wosada w

Foto: priwatne

šleskej lijerni A. Geittner & Söhne we Wrocławju dwaj nowej zwonaj zhotowić, wulki a mały. Z nimaj so naru-

našej zwonaj, kiž běštej so dyrbaťo do přenjeje swětoweje wójny wotedać. Dnja 29. měrca 1922 buštej nowej zwonaj do wosady witanej a wot fararja Gustawa Zarjenka poswjećenej. Dołha služba w Chwaćicach pak jimaj popřata njebě: Wulki zwón sta so wopor druheje swětoweje wójny, mały pak bě z nakupom třoch nowych woclowych zwonow w léce 1949 zbytny a nastupi swój puć do cuzby.

Tauraski zwón je z bronzy, waži džesać centnarjow a ma přerězk 95 centimetrov. Nimo napisow je wozdobjeny na přednjeje stronje z wobrazom hołbja a na zadnjeje z křižom.

T.M.

Serbske narowne pomniki w Budestecach

Budestecy maja dwaj kěrchowaj, stary při cyrkwi, na kotrymž so hižo dlěje hač lětstotk čěta njechowaja, a nowy, založeny w druhej položcy 19. lětstotka na tehdyšej wuchodnej kromje wsy. Staremu rěkaja „Kirchhof“ abo „kěrchow“, nowemu „Friedhof“ abo „pohrjebnišćo“.

Na woběmaj nadeńdžeš narowne kamjenje ze serbskim napisom, šěsć na starym, pjeć na nowym. Dokelž je so na kěrchowje jenož mało pomnikow wuchowało, ma tam nimale kóždy druhi serbski napis, mjeztym zo dyrbiš na pohrjebnišću ze

man Mrózak, Moric Domaška) pak zamóžići burja. Na wjacorych pomnikach nadeńdžeš samsne swójbne mjeno. To rěka, zo dźiwachu na dwurěčnosť jenož někotre swójbny, a to zdžěla we wjacorych generacijach. Zwjetša tute swójbny hišće dalše slědy po sebi zawostajichu. Wobhladajmy sej tři z nich bliže:

W léce 1902 zemřety Jan Broda bě kubler w Dženikecach a „nadobny Serb“ – tak jeho tehdy zjawnje mjenowachu. Jeho kublo je so w lětach po přewróće wutwarilo na bydleniski park za někotre

Sudobja za Bože wotkazanje ze serbskim wěnowanjom, darjene wot kublerja Brody z Dženikec 1882

Foto: J. Maćij

stami rowami za serbskim słowčkom wutrajnje slědźić. Ze wšěch dohromady jednaće pomnikow je jenož jedyn ryzny serbski, postajeny hakle před něšto lětami wot znateje serbskeje swójbny z Hajnic. Wšě tamne su dwurěčne po samsnym wašnj: Hłownemu napisej w němskej rěči je přidate serbske hrónčko. Zwjetša ani njenadpadnje, dokelž je zadypane na zadnej stronje.

Zajimawe je sej bliže wobhladać mjena tych, kiž maja dwurěčny pomnik. Su to bjez wuwzaća pak fararjo (Her-

dže s a t k i swójbow. Na Jana Brodu ma Budestečanska cyrkej rjanu dopomnjenku: sudobja za Bože wotkazanje z léta 1882, wobstejace z kany, kelucha a ciborija. Na nich je čitać serbske wěnowanje: „K dopomnjeću na njeboh Hanu Augustu, Jana Brody w Dženikecy mandželsku. 1882“. Dar kublerja Brody bě hižo tehdy drohotny, płaćeše na tysac hriwnow. Sudobja wužiwaja so hišće džensa při Božim wotkazanju.

Schmišec kublerska swójbna z Wbohowa přisłušeše poprawom němskej wosađe w Chróstawje, bě pak sej swojeje serbskosće dla wuprošyła zafarowanje do Budestec. Schmišec wopokazachu so jako njewšědnje wulkomyslni za cyrkwinske a serbske naležnosće. 1882 darichu Budestečanskej

Serbske hrónčko z léta 1887 na Schmišec-Bjenadźic rowje

Foto: T. Malinkowa

cyrkwi drohotne běle wodžěće za wotlar a klětku z dwurěčnym napisom, kotrež so džensa hišće na wysokich cyrkwinskih swjedženjach wužiwa. Njesnadne pjenježne dary wotkazachu tež za powšitkowne serbske naležnosće, kaž za Towarstwo pomocy studowacych Serbow.

Slědy zawostajila je tež Bjenadźic swójbna z Wulkich Debsec. Na Pětra Bjenadu, zemřeteho 1868, dopomina baseń, wozjewjena w serbskej nowinje měsac po jeho smjerći. Tam je wopisany jako přewšo dobroćiwý čłowjek, kiž je njesebičnje podpěrował wjesnu chudźinu a wosebje syroty. Jeho dźowka wuda so do hižo naspomnjeny je Schmišec kublerskeje swójbny we Wbohowje.

Dašći muski z Bjenadźic swójbny so w svojim času sławješe jako zahorjeny Serb. Wo nim so praji, zo bě najskerje jenički, kiž je wšě wulke

serbske spěwanske swjedženje 19. lětstotka wot přenjeho do poslednjeho wopytał.

Dwurěčne narowne kamjenje w Budestecach dopominaja na Serbow, kiž běchu w svojim času a w swojej wokolinje wuznamni. Džensa su wone wohrožene, před wjedrom nješkitaný pěškowc hladajcy rozpaduje. Hižo nětko su napisma lědma hišće wučitać. Jeli so dwurěčne kamjenje pozhubja, budžetej kěrchow a pohrjebnišćo w Budestecach chudšej. **T.M.**

Narowny pomnik Brodźic swójbnych z Dženikec

Foto: T. Malinkowa

Z kolesom do Wiena

Skónčnje bě tak daloko. Slónčne ranje na koleso wabješe. 7. žnjenca tuteho lěta podachmoj so, mój znaty a ja, z Budyšina přez Drježdźany hač do Zschopaua. Hižo přeni dzeń běše krosnowaceho kolesowanja dla chětro napinacy. Cil běše, sej z kolesom hač do Wiena dojěć, kiž docpěchmoj tydzeń pozdžišo. Tura wjedžeše přez cytu Saksku, hdžež čakachu na naju hišće Rudne horiny a w Bayerskej Šmrěčiny, Bayerški lěs a skónčnje tež póna krajina při Dunaju a Innje.

Hdyž cyły dzeń kolesuješ, wjeseliš so wječor wězo na ložo. Tute namakachmoj zwjetša w stanje na lukach, při rěkach abo jězorach. Druhdy poskića so tež „lukuriozna“ brónžna z mjechkim synom. Jónu čakaše prawe ložo na nócne přebywanje. Tute steješe w Eggenfelden – njedaloko awstriskeje hranicy – pola mojeje čety. Podlu Inna jědžo wopytachmoj wězo tež móštowych burow, hdžež dachmoj sej jablukowy móšt zesłodžeć. Z mineralku měšany napoj běše při tajkej horcoće runje to prawe za přepočeneho kolesowarja. Puc njewjedžeše jenož nimo

Awtorka ze swojim kolesom wosrjědž Wiena

lěsow a polow, ale tež přez zajimawe města kaž Linz ze swojim historiskim srjedžišćom abo barokny Schärding, kiž je hranične město mjez Němskej a Awstriskej.

Skónčnje Wien docpěwši pytachmoj sej najprjedy stanowanišćo, kotraž njeje tak daloko wot centruma zdalene kaž druhe. Na samsnym wječoru wumyslichmoj sej hišće plan za přichodny dzeń. Wšako je Wien jara wulke město a dyrbiš sej derje přemyslować, što chceš wšitko widžeć, hdyž maš jenož jenički dzeń chwile.

Wosebje znata je cyrkej swjateho Šćěpana (Stephansdom), hdžež nadeńdžeš 17 hoberskich woltarjow. Wona bu w léce 1137 natwarjena. Dla wulkich wohenjow dyrbješe so stajnje zaso ponowjeć. Hač do lěta 1365 služeše biskopstwu Passau. 1469 scěhowaše na pohnuće kejžora Friedricha III. pozběhnjenje k hlownej cyrkwi. Wien sta so 1723 z arcybiskopstwom a cyrkej swj. Šćěpan z metropolitanskej cyrkwi.

Twar z časa gotiki skutkuje hižo zдалoka jednorych kubických formow dla, kiž pozběhaja so nad podrysom grjekskeho křiža. Hdyž hladach z wěže swj. Severina na město, so mi zda, zo wobknježi cyrkej cyły Wien. Na nišich zwonowych wěžach stej figurje, kotrejž předstajitej swjateju Severina a Leopolda. Tež wonkowna fasada je njewšedna. Wona wobsteji z bělych marmorowych

Hlowna cyrkej swj. Šćěpana je hoberski twar z časa gotiki.

platow, kiž su z koporowymi hordžemi přičinjene. Zdobom wobdźiwach pisanu třechu cyrkwie.

Nutřkowny twar planowaše so z hladanišća, zo je Božidom wustawna cyrkej. Ze wšěch stron měli so kemše wot chorych a hladanskeho personala scěhować móc. Tak nima cyrkej žane stołpy. W pinčnym poschodže zarjadowachu so za wšě pady wuchowanske stwy.

Hdyž dale přez Wien kročiš, nadpadnje ci zawěsće njewšedny bydlenski dom na kromje centruma. To je Hundertwasserowy-Stowodowy dom. Wumělc planowaše w léce 1985 bydlenski twar – po móžnosći bjez prawych kutow a runych smuhow. Tak knježa tam džensa cyblove wěže, njeprawidłownje zatwarjene wokna a tójšto wjacé njewzručnych formow. Wosebje zajimawe běchu za mnje štomy a luki na wšelako wysokich třěchach a pisane barby, kiž Stowodowy dom pyša.

Tež Prater běše dyrbjenka za naju. Tutón trawnišćowu teren je so 1162 přeni króc naspomnił a so dołhi čas wot kejžorskeho domu jako

hońtwišćo wužiwał. 4,5 km dolha hlowna aleja, kotraž podlu Pratera wjedže, je so 1537 pod Ferdinandom I. wotewriła. Džensa nadeńdžeš tam na kóždym boku aleje kastanije. Hižo z lěta 1766 je teren za wobydlerstwo wotewrjeny. Steji tam na př. cyłolětny hermanek a wšednje widžiš ludži běhać abo po dróze skatowac. Ludžo wšěch starobow so tu wočerstwjeja. Jako po tutej dróze kolesowach, čujach so prawje derje. Tu mjenujcy njesmědža awta jěć a kóždy kedžbuje na druheho.

Bohužel je so dzeń we Wienje přeskoju minyl. Na přichodnym dnju jědžechmoj z čahom do Passaua. Tute město dopomina mje chětro na Budyšin. W starym měsće su historiske twary, ale tež tójšto małych rjanych kofejownjow. Passau je třirěkowe město. Tu so Inn, Dunaj a Ilz zliwaja.

Wotnětka njewotsalichmoj so hižo wot Dunajoweho kolesowarskeho puća, hdžež zetkachmoj tójšto dalších kolesowarjow, z kotrymiž druhdy tež tróšku pobjesadowachmoj. Kaž hižo na přěnych dnjach paleše slónco tež na poslednich etapach chětro jara. Při smalenju to pak tak prawje njepytnejš. Hakle, hdyž wječor we ložu ležiš a dla toho spać njemóžeš ...

Hač do Ulma smój sej hišće dojełoj, dokelž tam awto čakaše, kotraž naju zaso domoj dowjeze. Poprawom škoda, zo je so čas tak spěšnje minyl. Bych jara rady hišće wjac wot wokoliny Dunaja widžala – abo sej Wien dokładnišo wobhladowala, dokelž je to woprawdže fascinowace město.

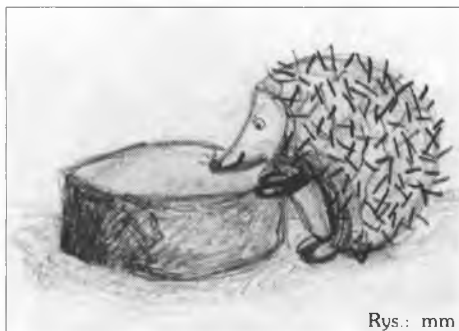
ELENA CUŠKEC

Z našich horow

Jěžik

Jako běchmy pola nas doma hišće wšitcy hromadze, bywaše z wašnjom, zo so w lěću wonka wječerješe. A dokelž so pjatk žane mjasne abo kołbasowe twory njejdža, tak dawaše zwjetša rybu. Njemějachmy-li ju čerstwu sušenu, da wzachmy sej konserwowu tyzu. Tak so tež sta na tajkim wječoru, zo sej makrelowu tyzku wočinichmy. A zo by micka tež hnydom sobu wječerjeć móhla, jej potom něšto fiderkow do njeje nadrjebichmy. Dokelž běchu sej na tajkim ćichim wječoru wětřík do našich horow wučekli, wostachu wšě wokna zwočinjane. Wosrjedz nocy pak zaslyša mój luby nan někajke škrabolenje abo šudrowanje na dworje. Wuskočiwiši z loža mjelčo tróšku chěžne durje powočin. A što wón w mēsačkowym swětle wuhlada? – Jěž z pródnej tyzu po dworje jězdzeše, zo by hišće te cyle poslednje doškrabki wulizał.

W najstruchlišim mēšacu, w nazymniku, lěta 1981 běchmy našeho najlubšeho swójbneho, našeho Dadu (tak mjenowachmy mojeho

Rys.: mm

njeboh nana), pochowali. Wosrjedz pohrjeba so slónčko přez pochmurjene mróčele předoby a po tym so poča cyle zlochka sněžkowač. Nam pak bě tak zrudno wokoło wutroby, zo ani naš džěćacy wječorny kěrluš „Jako wowcka Jezusa“ spěwač njezamóchmy.

Dwaj abo tři dny pozdžišo, sněha bě so dale a wjace našlo, wuhladachmy na našej zahrodze džiwne a njewšedne móličke slědy. Njemóžachmy sej wujasnić, kajke bože stworjenčko ma tajke małe nózki. Ale dołho so džiwac njetrjebachmy. Při cyhelowej hromadze za starej jablučinu pytaše mały jěžik podarmo za někajkim ležo wostatym jablučkom. Nas nadobo pytnywiši běžeše ze swojej najwjetšej spěšnosću zadwělowany w sněze po zahrodze. Što nětko z nim? Běše přemały, zo by bjez pomocy zymu přetrał. Z łopaču

donjesechmy jeho do našeho domčka. Po puću jedne džěćo rjekny: „Teho je nam naš Dada poštał.“ Ja wšak wo tajkim poselstwje hišće slyšała njeběch, ale z džěćaceho erta to tak přeswědčiwje klinčeše, zo ničo njeznapřećiwich.

W kuchni steješe njewužrany mickowy črjopčk. Dołho njetraješe, da so jěžik wukuli a so do nopaška da. Na druhi džěń kupich něšto sykaneho mjaso a micka so džiwajo přihladowaše, kak smě tutón za nju njewitany hósć tajke něšto dobre žrać a wona jenož čwačk k woptanju dósta.

Wosebje so jěžikej lubjachu kosće. Naša džowčička je jemu poskića a wón sej je pod kamor sčahny, zo by je tam dočista zwotlizał.

Tola jedneho dnja krótko do hód ničo wjace njewidzjachmy a njeslyšachmy wo nim. Nó haj, tak bě so wón zhubił bjez někajkeho džaka.

Nowe nalěćo bě do kraja začahnylo.

W něhdyšej hródzi, hdžež steješe před wjele lětdžesatkami kruwička a pozdžišo so tam kozy derje čujachu,

zatwarichmy sej wanju. Pó dla njeje stejí plokanska mašina a jedna ławka. Dny dołho hižo druhdy zaslyšach někajke škrabanje. Skónčnje raz za drjewjanej ławku pohladach a widzjach tam wuškrabanu hromadku z pěska a kalka. Bórže jěžik swoju hlójčku pokaza a z wěpnymaj wóćkomaj wokoło so šnupotaše. Tu potajkim, do zaplatow zawaleny, je w zymskim sparje ćmowe nježdele w chlódny rumje přespał. Z dobrymi přećemi sadžichmy jeho do ćopłego, slónčneho nalětnjeho dnja.

Lěto pokročowaše a znowa bližachu so miłe, lětnje wječory. Směrki padachu a zdaše so, zo boža stwórbawóćka zańdzeli. A dokelž bě tak ćicho, bě smochanje čím bóle slyšeć. Z tajkej zdokonyanosću zamóže to jenož jěž. A woprawdže, pod korniklacy chłěwom so smochacy a tróšku pozběhowacy nós čuchajo pokaza a jěžina ze svojimi młodymi so přikrosni. Bě to tajki lubozny wobraz, zo sej lědma dychač zwěrichmy. Hač bě to tón samy loňši mały jěž? Chcyše jěžik-maćerka pokazać, hdže je dołhu, krutu zymu přespała? Abo chcyše so tola nam swoju mału bobriju předstajejo podžakować? **HAHATA**

Pozawny w Barće zaklinčeli

75 lět je rjana staroba, nēwěrnno? Kóždy ju njedocpěje. Ale naš pozawnowy chór móže lětsa zhladować na tutón jubilej. 75 lět – to je přičina k swjećenju! Na žnjowodžaknym swjedženju, 17. septembra, wuhotowachmy swjedzsku Božu službu. Cyrkej bě wupyšena z kwěćelemy a žnjowodžaknymi darami. Pozawnisća běchu so zesydali we wołtarnišću. Jako hósć bě mjez nami pozawnowy chór z Lindena. K njemu mamy zwisk hižo z NDR-skich časow. Wobaj chóraj přewodžešter z hromadnje

cyle kemše. W swjedzskem wobswětlenju so instrumenty rjenje blyščachu. A zastyšachmy krasnu hudzbu, kiž nas wšitkich zwjeseli. Knjez Altmann jako nawoda pozawnistow w Sakskej přepoda wjacore wopisma za swěrne sobustawstwo.

Wječor do toho běchmy so zešli k bjesadze. Wuhrjebachu so dopomnjenki a řečeše so wjele wo stawiznach chóra.

Stajnje běchu w nim jenož mužojo piskali. Ale z lěta 1997 duje tež žona sobu, Evelin Dörfler z Rakojd. Tak

dołho kaž bě jeje džowka hišće doma, bě tež wona sobu hrała. Potajkim dvě žonje! To bě něšto noweho. Něchtóžkuli so wjeseleše, zo bě so přelamała domena mužow.

Wosebje rjane dožiwjenja z našimi pozawnistami su kóžde lěto kemše w lěsu a Janske nutrnosće před cyrkwju. Hdyž so jubilarom čestna štučka zanjese, zaklinči chwalba Boža daloko po wsy. To bě wosebje w času do přewróta zwjeselace. Kóždu patoržicu duje so nježiwajo na šćipatu zymu z cyrkwineje wěže. Tež w zrudobje, při pohrjebach, je chór husto swěrnny přewodžer.

Čežki čas běchu powójn-

skelěta. Dujerjo, kiž běchu přežiwili, so zaso zhromadziču. W Markneukirchenje so wobškodžene instrumenty sporjedzachu. To a hišće wjele wjace je wučitač z chroniki.

Wo přichod chóra njetrjeba nam zadržat być. Christian Hensel ze Skanec, nětčiši nawoda, so njesprócnije stara wo wukublanje dorosta. A wšo čestnohamtsce! Njeje to hižo samozrozumliwe w nětčišim času. Za młodostnych je to wuběrnny poskitk, darmo nawuknyć instrument.

3. oktobra mějachmy w Barće hižo zaso wosebite kemše. Wo tym pak snadž přichodnje. **INGRID PHILIPP**

Powěšće

Gołkojce. Na iniciatiwu młodeho wosadneho fararja Natha spominaše so 20. septembra w tudyšej cyrkwi na fararja Jana Bjedricha Frycu. Wón bě so 20.9.1747 jako syn Gołkojskeho duchowneho narodził a je pozdžišo jako naslědnik svojeho nana přeložil Stary zakon do delnjoserbsčiny. Wopomnjenksku swjatočnosť za fararja Frycu chcedža wot nětka w Gołkojcach každe lěto na dnju jeho narodnin zarjadować.

Serbin. 24. septembra swjećachu texascy Serbj 12. raz swój „Wendish Fest“. Swjědžen zahaji so z Božimaj službomaj w jendzelskej a němskej rěči. Samsny džen woswjeći knj. Louise Peter, wnučka fararja Jana Kiliana, kotryž bě 1854 serbskich wupućowarjow do Texasa wjedł, swoje 101. narodninu.

Mały Wjelkow. Před nimale sto wopytowarjami přednosošawaše farar Jan Malink 26. septembra w tudyšej modlerni wo wliwje hrabje Zinzendorfa a Ochranowskeho hibanja na Serbow. Wosada

w Małym Wjelkowje bě so srjedź 18. lětstotka jako serbska filiala Ochranowa založila. Přednošk wotmě so skladnostnje lětušich 300. narodnin Zinzendorfa.

Janšojce. Stajna wustajeńca wo wosadnych stawiznach je so 1. oktobra w Janšojске farskej bróžni wotwriła. Pokazuja so kemšerska serbska drasta, serbske spěwarske a wjele fotow a dokumentow ze staršeho a nowšeho časa. Wustajeńcu wuhotowało je loni w Janšojcach založene Spěchowanske towarstwo za serbske tradicije a cyrkwinske stawizny.

Budyšin. Džesać lět hižo wusyła Serbski rozhłós wšědnje rano „Nabožne słowo k dnjej“. Wosom měsacow wob lěto wuhotuja je katolscy a štyri měsacy ewangelscy křesćenjo. Přeni króć wusyłaše so tute krótkke rańše nabožne rozpominanje spočatk oktobra 1990.

Malešecy. Chór z českich Stěbořic wobrubu njedzela, 8. oktobra, z duchownymi spěwami Božu službu w tudyšej cyrkwi. Pjatk do toho bě chór, kiž haji přecelske zwiski z chórom „Budyšin“, spěwał na nazymskim koncerće w Budyšinje.

Most. Na 60 kemšerjow wobdželi so njedzela, 22. oktobra, na delnjoserbskej Božej službje w Mosčanskej cyrkwi. Předowanje mjeješe farar Hupacz Korjenja. Kemšam přizamkny so bjesada ze zhomadnym spěwanjom we wosadneje žurli. Přichodne delnjoserbske kemše budu přeni džen hód w Serbskej cyrkwi w Choćebuzu.

Dary

W septembru je so darilo za Serbsku superintendenturu 20 hr, za Pomhaj Bóh 70 hr a dwójce 50 hr. Bóh žohnuj dary a darcelow.

Přeprašujemy

01.11. – srjeda

15.00 hodź. wosadne popoždnje we Wochozach (sup. Albert)

05.11. – 20. njedzela po swjatej Trojicy

10.00 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (farar Malink)

13.30 hodź. kemše w Budestecach (sup. Albert)

11.11. – sobota

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Bukcach (sup. Albert)

12.11. – dopředposlednja njedzela w cyrkwiskim léće

9.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Barće (sup. Albert)

9.30 hodź. dwurěčne kemše w Rakecach (farar Malink / farar Kecke)

15.00 hodź. wosadne popoždnje we Łazu (sup. Albert)

18.11. – sobota

14.30 hodź. wosadne popoždnje w Delnim Wujězdze (sup. Albert)

19.11. – předposlednja njedzela w cyrkwiskim léće

8.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (farar Malink)

11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)

25.11. – sobota

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Malešecach (sup. Albert)

28.11. – wutora

16.00 hodź. wosadne popoždnje w Nowym Měšće (sup. Albert)

02.12. – sobota

14.00 hodź. wosadne popoždnje w Klětnom (sup. Albert)

03.12. – 1. njedzela w adwencé

10.00 hodź. kemše w Budyšinje w Michalskej (sup. Albert)

11.45 hodź. nutrnosť w rozhłosu (sup. Albert)

13.30 hodź. kemše z Božim wotkazanjom w Budestecach (sup. Albert)

Pomhaj Bóh, časopis ewangelskich Serbow

WUDAWAČELEJ: Serbski wosadny zwjazk, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z. t., Čornobohska/Czornobohstraße 12, 02625 Budyšin/Bautzen

HLOWNY REDAKTOR: Superintendent Siegfried Albert, Jerjowa/Heringstraße 15, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/481280)

ZAMOLWITA REDAKTORKA: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711)

ČIŠĆ: Serbska čišćernja Postvertriebsnummer: F 13145

ZHOTOWJENJE A ROZŠĚRJENJE: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

PŘIHOŠKI A DARY: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

POMHAJ BÓH wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Založby za serbski lud. Lětny abonement plaći 16 hriwnow.